

## **Samrådsredogörelse**

### **Detaljplan för kv Tippen mm i stadsdelarna Högdalen och Fagersjö i Stockholm, S-Dp 2015-19270**

<b>Sammanfattning .....</b>	<b>1</b>
<b>Bakgrund.....</b>	<b>3</b>
Förslagens syfte och huvuddrag.....	3
Hur samrådet bedrivits.....	4
<b>Inkomna synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstagande .....</b>	<b>4</b>
Statliga och regionala myndigheter och förbund.....	4
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar .....	20
Övriga remissinstanser .....	26
Sakägare enligt fastighetsförteckning .....	33
Övriga privatpersoner och föreningar .....	36
<b>Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande .....</b>	<b>39</b>
Föreslagna förändringar .....	40

### **Sammanfattning**

Planen syftar till att möjliggöra en fortsatt utveckling av befintliga avfalls- och återvinningsverksamheter inom planområdet. Planen medger uppförande av en ny sorteringsanläggning för avfall samt möjliggör utbyggnad av befintligt kraftvärmeverk med två pannor och en ackumulatortank. En förutsättning för utbyggnaden är att delar av återvinningsverksamheten flyttar inom området och att en luftburen kraftledning markförläggs.

Samråd om planförslaget genomfördes under tiden 2017-09-19 - 2017-10-31. Under samrådet inkom 48 yttranden. Flertalet remissinstanser tillstyrker planförslaget men framför synpunkter i sak, framför allt vad gäller risk och hälsa, intrång i det omgivande naturområdet, buller och hantering av dagvatten. I huvuddrag framfördes följande synpunkter:

#### **Stadsbyggnadskontoret**

Fleminggatan 4  
Box 8314  
104 20 Stockholm  
Telefon 08-508 27 300  
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se  
stockholm.se

*Länsstyrelsen* önskar kompletteringar och förtydliganden i hanteringen av dagvattnet med hänvisning till att förslaget inte visar att miljö kvalitetsnormerna för vatten följs. Länsstyrelsen menar

även att planens utformning inte tog tillräcklig hänsyn till människors hälsa och säkerhet med hänvisning till buller och risken för allvarliga olyckor, översvämning, ras och skred. Om dessa synpunkter inte åtgärdas innan planens antagande kan länsstyrelsen komma att upphäva planen enligt 11 kap. 11 § PBL.

Därtill framförde länsstyrelsen rådgivande synpunkter bland annat gällande vilka ytor som hanteras i dagvattenutredningen, hanteringen av våtmarken Gökdalen och dess naturvärden, naturvärdesinventeringen, skyfall, överensstämmelse med översiktsplanen samt samordningen med tunnelbaneutbyggnaden. Länsstyrelsen anser att det i planen måste utformas på ett sådant sätt att det säkerställs att den inte hindrar eller försvårar tunnelbaneutbyggnaden. Planerna för kv Tippen och tunnelbanan måste samverka med varandra.

*Storstockholms brandförsvär, SSBF*, delar inte stadens uppfattning om att planområdet kan byggas ut utan märkbart förhöjd olycksrisk. De kritiserar riskutredningen gällande ömsesidig påverkan på LNG-anläggningen (*liquid natural gas*) och de verksamheter som planen medger inom området. *Gasnätet Stockholm* menar att säkerhetsavstånd ska räknas från området runt cisternerna på ett sådant sätt att framtida utveckling möjliggörs inom deras fastighet. *Statens geotekniska institut (SGI)* framför att förslaget måste kompletteras med en geoteknisk utredning för Högdalstopparna. *Lantmäterimyndigheten* framför att planen på ett bättre sätt måste samordnas med detaljplanen för tunnelbanans utbyggnad.

De båda berörda *stadsdelsförvaltningarna Enskede-Årsta-Vantör* respektive *Farsta, Stockholms stads miljö- och hälsoskyddsnämnd* samt *Naturskyddsföreningen* framför synpunkter på planens konsekvenser för rekreationen samt konsekvenserna för Gökdalens våtmark. *Trafikkontoret* har synpunkter på trafikplaneringen. De vill också se en bättre kartläggning av de konsekvenser som den nya fjärrvärmeledningen kan få för Gökdalens våtmark. *Exploateringskontoret* framförde att förslaget tydligare måste ta hänsyn till natur- och rekreationsvärden i det omgivande landskapet.

Både *Stockholms stadsmuseum* och *Rådet till skydd för Stockholms skönhet* tillstyrker förslaget med hänvisning till att området redan har en tydlig industrikaraktär. Rådet till skydd för Stockholms skönhet menar dock att den nya detaljplanen är ett tillfälle att ge platsen ett mer sammanhållet uttryck. *Ledningsbolagen* framför synpunkter gällande vissa tekniska lösningar och placeringar av u-områden.

De flesta *sakägare och övriga boende* önskar att trafiksituationen ses över, att grönområdets rekreativa och ekologiska värden tas till vara samt att detaljplanen inte ska leda till att närboende drabbas av lukt, buller, ökade dagvattenflöden eller skadedjur.

Efter samrådet har en övergripande riskutredning tagits fram. Enligt utredningen kan planförslaget genomföras under förutsättning att detaljplanen förses med planbestämmelser för riskreducerande åtgärder i enlighet med utredningen.

Den under samrådet föreslagna lösningen för hantering av tunnelbanan under kv Tippen har ändrats och nu föreslås istället två separata detaljplaner som höjdsätts i djupled, en för verksamhetsområdet och en för tunnelbanan.

I det kommande planarbetet kommer ras- och skredrisk, intrång i park- och naturmark, dagvatten och skyfall samt påverkan på Gökaldalen studeras vidare med utgångspunkten att miljö kvalitetsnormerna för recipienterna ska klaras utan att det negativt påverkar Gökaldalen.

Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna studeras vidare och kan hanteras i det fortsatta arbetet.

## Bakgrund

### Förslagets syfte och huvuddrag

Planen syftar till att möjliggöra en fortsatt utveckling av de avfalls- och återvinningsverksamheter som finns inom planområdet. Planen medger uppförande av en ny sorteringsanläggning för avfall samt möjliggör utbyggnad av kraftvärmeverket med två pannor och en ackumulatortank. För att möjliggöra den nya verksamheten och för att förstärka elförsörjningen i södra Stockholm behöver en av Svenska Kraftnätets luftburna ledningar markförläggas. En förutsättning för utbyggnaden är att delar av återvinningsverksamheten flyttar inom området. För att möjliggöra utvecklingen av verksamheterna i området måste natur- och parkmark tas i anspråk. Detaljplanen måste även utformas på ett sådant sätt att den inte hindrar utbyggnaden av en anslutningstunnel för tunnelbanan till Högdalsdepån.

De nya anläggningarna för avfallshantering är avgörande både för att nå Stockholms klimatmål 2030, genom att de ökar tillgången till förnybar energi baserad på biobränslen, och för målet om att staden ska samla in och omhänderta 70 procent av matavfallet 2020.

**Hur samrådet bedrivits**

Planförslaget hanteras med utökat förfarande och samråd genomfördes under tiden 2017-09-19 – 2017-10-31. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, i FYRKANTEN i Tekniska Nämndhuset, Fleminggatan 4. Planförslaget visades även på Högdalens bibliotek, Högdalsgången 10, de tider då lokalen hade öppet samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, [www.stockholm.se/detaljplaner](http://www.stockholm.se/detaljplaner). Annonser om samråd och samrådsmöte publicerades i Svenska dagbladet, Dagens nyheter samt i lokaltidningen Mitt i söderort, Bandhagen, tisdagen den 19 september 2017. Samrådsmöte hölls 2017-09-27 i Skönstaholmsskolans matsal, Lördagsvägen 20, där 10-talet personer närvarade.

**Inkomna synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstagande**

Nedan redovisas en sammanfattning av de synpunkter som inkom under samrådet. Synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen redovisas separat. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas ämnesvis i kursiv stil. Specifika synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen redovisas separat.

**Statliga och regionala myndigheter och förbund****Länsstyrelsen**

Redaktionella ändringar har gjorts i sammanfattningen varför hela yttrandet medsändes som bilaga.

**Sammanfattande bedömning**

Länsstyrelsen bedömer, under nu kända förhållanden, att föreslagen utformning av planen inte visar;

- att miljö kvalitetsnormerna för vatten enligt 5 kap. miljöbalken kan följas,
- att planens utformning blir olämplig med hänsyn till människors hälsa och
- säkerhet med avseende på buller samt till risken för allvarliga olyckor, översvämning, ras och skred.

Till nästa skede behöver också de geotekniska förutsättningarna, dagvattenhanteringen och naturmiljön inom området klargöras.

Om dessa problem och oklarheter kvarstår vid ett antagande kan Länsstyrelsen komma att ta upp planen för prövning enligt 11 kap. 10 § PBL. Planen kan då komma att upphävas enligt 11 kap. 11 § PBL.

Länsstyrelsens synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen

***Miljökvalitetsnormer för vatten***

För att Länsstyrelsen ska kunna bedöma effekten av dagvattenreningen inom planområdet krävs det att de referenser och schabloner som ligger till grund för beräkningen av reduktion av föroreningar redovisas tydligt. Endast referenser och schabloner som avspeglar klimat och jordförhållandena i Högdalen är relevanta i bedömningen för denna plan. Verksamhetsutövaren måste besitta kunskapen att underhålla våtmarken och reningsstegen utifrån den skötsel som redovisas i referenserna för att uppnå den specificerade reningsgraden. För att länsstyrelsen ska kunna bedöma att reningsstegen fyller sin funktion måste verksamhetsutövaren beskriva hur dagvattensystemet inklusive våtmarken har utformats utifrån underhållsbehovet beskrivet i referenserna.

Beskrivning av rening från högfluorerade ämnen (PFAS inklusive PFOS) saknas i dagvattenanalysen, likaså nuvarande halter. Det är troligt att höga halter PFAS finns i de gamla deponierna och att hanteringen av hushållssopor avger PFAS då det ingår i många konsumentprodukter så som bakplåtspapper, pappersförpackningar och textilier (se Nordiska Rådets rapport TemaNord 2017:543). Enligt Stockholms stads egna grundvattenmätningar har Johanneslundstoppen mycket höga halter av PFAS, över 400 ng/L. Liksom Högdalstippen skapades Johanneslundstoppen av schakt och rivningsmassor från bostads- och infrastrukturprojekt under 1960-talet.

Idag är vattenfiltrering med kol den enda beprövade metoden för att reducera PFAS i vatten och destruktion av PFAS kan i stort sett endast ske genom eldning i temperaturer över 1000 grader. Täta dagvattenlösningar avlastar lokala områden, men påverkar inte den totala belastningen på recipienterna. Samtliga ytvattenrecipienter (Magelungen, Drevviken, Mälaren) uppnår ej god status avseende PFOS (gränsvärde PFOS 0,65 ng/L) och därmed får ingen ytterligare försämring ske. Dålig efterlevnad av riktvärden får stora konsekvenser då Mälaren är dricksvattentäkt för miljoner konsumenter och PFAS inklusive PFOS utgör idag ett problem för dricksvattenverken och alla vattenkonsumenter. Även Drevviken, i ett flergenerations perspektiv, kan bli aktuell för dricksvattenproduktion genom infiltration till intilliggande grundvattenförekomster.

Med tanke på de känsliga recipienter som finns i området, risk för föroreningar och på grund av att icke-försämringskravet gäller allt grundvatten, ska PFAS11 mätas (enligt de elva PFAS som ingår i riktvärdet för grundvatten enligt vattenmyndighetens inriktningsbeslut). I miljökonsekvensbeskrivningen bör det finnas en samlad bedömning av PFAS11 som kommer från Högdalstippen via dag- och grundvatten. Även bromerade

flamskyddsmedel kan förekomma i dagvatten från både deponin och pågående verksamhet. Därför ska bromerade flamskyddsmedel analyseras i vatten som riskerar att hamna i recipienterna för att Länsstyrelsen ska kunna bedöma påverkan på recipienterna. Samtliga recipienter uppnår inte god status med avseende på bromerade flamskyddsmedel, även kallat polybromerade difenylterar (PBDE). Ett mindre strängt krav finns för PBDE på grund av långväga luftdeposition, halterna får dock inte öka och punktkällor ska åtgärdas.

I miljökonsekvensbeskrivningen behöver staden också närmare redovisa förekomsten av PCB kring ställverket och konsekvenserna för miljö och hälsa. PCB har varit vanligt förekommande i transformatorolja för att öka den kylande effekten och minska brandrisken.

### ***Hälsa och säkerhet***

#### **Översvämningsrisk**

Staden skriver i planbeskrivningen att det behövs en utredning av markens höjdsättning för att undvika översvämningsproblem från skyfall. Länsstyrelsen delar denna bedömning och vill påminna staden om att eventuella krav på höjdsättning behöver säkerställas i plankartan. Bebyggelse som bedöms som samhällsviktig verksamhet bör i planeringen ges en högre säkerhetsnivå och planeras så att funktionen kan upprätthållas vid en eventuell översvämning.

#### **Risk för ras och skred**

Länsstyrelsen saknar, både i planbeskrivning och miljökonsekvensbeskrivning, en bedömning av om planområdet innehåller områden med risk för ras eller skred. Staden behöver redovisa detta inför granskningsskedet. Ett framtida förändrat klimat kan påverka markens stabilitet och riskerna för ras eller skred, vilket staden också behöver beakta. Även åtgärder inom planområdet som kan generera risk för ras eller skred bör beaktas.

#### **Risk för allvarliga olyckor**

Till planen har ett underlag om risker från allvarliga olyckor tagits fram, PM olycksrisk (Sweco 2017-08-28), som bland annat bygger på äldre riskutredningar om LNG-anläggningen (Högdalens lagringsanläggning för LNG med förångningsanläggning, flakhantering samt blandningsstation för stadsgas och fordonsgas). I PM Olycksrisk förutsätts att åtgärdsförslagen som tas upp i LNG-anläggningens riskanalyser (från 2009) har beaktats och hanterats. Länsstyrelsen anser att detta behöver säkerställas, och att staden, alternativt riskkonsulten, behöver stämma av detta med verksamhetsutövaren för LNG-anläggningen för att klargöra läget.

Enligt planbeskrivningen ska utrymningsvägars placering på den nya sorteringsanläggningen regleras i plankartan. Länsstyrelsen kan

dock inte se att detta finns med. I planbeskrivningen står också att sorteringsanläggningen bör byggas i icke-brännbart material, men detta regleras inte i plankartan. Länsstyrelsens bedömning, utifrån presenterat riskunderlag, är att risknivån är så pass hög att rimliga åtgärder ska vidtas för att sänka risknivån. Länsstyrelsen anser därför att en möjlig åtgärd som icke-brännbar fasad ska regleras i plankartan så att en rimlig säkerhetsnivå kan uppnås. I annat fall behöver staden tydligt motivera varför planen blir lämplig även utan att en sådan åtgärd regleras på plankartan.

### **Buller**

I detaljplanen medger verksamheter som alstrar buller, dels från verksamheterna själva dels i form av angöringstrafik. I miljökonsekvensbeskrivningen anges förutsättningarna för bedömning av buller med hänvisning till gällande riktvärden. För trafikbuller hänvisas till infrastrukturpropositionen 1996/97:53 men om detaljplanen påbörjades efter 1 januari 2015 ska förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader användas.

I planbeskrivningen och i miljökonsekvensbeskrivningen anges att vid vissa tillfällen kan ljudnivåerna vid de närmaste bostäderna överskridas. Utan åtgärder för att minska bullerstörningar kan lokaliseringen eventuellt bedömas som olämplig på grund av bullrande verksamhet. I miljökonsekvensbeskrivningen redovisas att vidare utredning behövs för att minska bullerstörning vid bostäder. Till granskningsskedet behöver staden identifiera bullerkällorna och visa att man kan klara gällande riktvärden för trafikbuller och för externt industribuller. Av planhandlingarna och i miljökonsekvensbeskrivningen bör även framgå om någon typ av bullerskyddsåtgärder som behövs för att klara gällande riktvärden. Krävs störningsskydd med avseende på buller behöver det regleras i planen.

### ***Rådgivande synpunkter***

Samrådet ska syfta till att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan. Utöver synpunkter på de statliga ingripandegrunderna ska länsstyrelsen särskilt ge råd om tillämpningen av 2 kap. PBL. Länsstyrelsen ska dessutom ge råd i övrigt om tillämpningen av bestämmelserna i plan- och bygglagen, om det behövs från allmän synpunkt. Kommunen bör med hänsyn till synpunkterna fundera över om och hur planens utformning eventuellt kan ändras.

### **Dagvatten**

Ur prövningssynpunkt (för de miljöfarliga verksamheter som behöver prövas enligt miljöbalken av miljöprövningsdelegationen eller domstolen) anser Länsstyrelsen att dagvattenfrågan bör hanteras mer övergripande och även innefatta de ytor som redan i dagsläget är hårdgjorda. Enligt dagvattenrapporten minskar det totala flödet ut från området efter föreslagna fördröjningsåtgärder

jämfört med idag. Dock har endast de tillkommande ytorna, som förändrats i och med planförslaget, beaktats i utredningen. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att se på alla ytorna i ett sammanhang. Hanteringen gör det också svårt vid en senare prövning då olika krav kommer att ställas på olika delar av verksamheten, vilket kan leda till gränsdragningsproblem.

### **Förorenade områden**

Under förutsättning att de föreslagna skyddsåtgärderna genomförs har Länsstyrelsen inget att erinra gällande förorenade områden. Länsstyrelsen vill påminna om att det är viktigt att staden har en dialog med tillsynsmyndigheten eftersom det finns en föroreningsbild i området och att videventuella undersökningar och åtgärder ska samråd ske med tillsynsmyndigheten.

Till miljökonsekvensbeskrivningen kan med fördel markundersökningar som hänvisas till läggas som bilagor så att det går att utläsa hur de olika halterna har tagits fram och vart de har påträffats mer specifikt.

### **Naturmiljö**

Både i planbeskrivningen och i miljökonsekvensbeskrivningen konstateras att våtmarken Gökaldalen, öster om planområdet, är av regionalt intresse och har stora värden. Bland annat konstateras att Gökaldalen utgör habitat för groddjur och hyser goda populationer av vanlig groda, mindre vattensalamander och åkergroda. Delar av naturmarken runt planområdet bedöms även ingå i habitatnätverken för groddjur, barrskogsfågel samt för eklevande arter. Bland annat nämns i miljökonsekvensbeskrivningen att habitatnätverkens kvaliteter och sammanbindningsgrad är högst väsentlig för arters möjlighet att på sikt överleva i området.

Länsstyrelsen konstaterar att det inom, samt i angränsning till, planområdet finns flera rapporterade fynd i Artportalen. Utöver fåglar har fynd av mindre vattensalamander, vanlig groda, vanlig snok, citronfläckad kärrtrollslända, fladdermus samt åkergroda noterats kring Gökdalens våtmark och i planområdets sydvästra del.

Trots att det inom aktuellt område finns arter som omfattas av artskyddsförordningens (2007:845) bestämmelser, så saknas det helt en bedömning av hur den nya detaljplanen och dess verksamheter kommer att påverka de skyddade arter och habitat som finns inom samt i angränsning till planområdet.

Staden behöver göra en bedömning av vilken påverkan den nya detaljplanen (med dess verksamheter) kommer att få på de skyddade arter som förekommer inom planområdet och på arternas habitat. Bland annat framgår av miljökonsekvensbeskrivningen att dagvattnet som avrinner till Gökdalens våtmark i och med den nya detaljplanen kommer att innehålla högre halter av föroreningar.



Staden behöver även beskriva vilka effekter en ökad dagvattenbelastning, med en ökad föroreningsgrad, kommer att få på våtmarkens grod- och kräldjurspopulationer, men även på fåglar och dess fortplantningsområde och viloplats. Om ett genomförande av planen kan medföra en negativ påverkan på gynnsam bevarandestatus, eller att upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus försvåras, för någon skyddad art, krävs en dispens från artskyddsförordningen om påverkan inte kan förhindras med hjälp av skyddsåtgärder. För åkergröda, som är upptagen på bilaga 1 till artskyddsförordningen och därmed är en prioriterad art inom EU, får det heller inte uppkomma någon skada på artens fortplantningsområde och/eller viloplats. Bedömningen av påverkan på gynnsam bevarandestatus ska göras i ett lokalt, nationellt och biogeografiskt perspektiv.

Stora delar av befintlig luftkraftledning kommer att tas bort och ersättas med markkabel. Av planbeskrivningen, och miljökonsekvensbeskrivningen, framgår att kraftledningsgatan troligen är en attraktiv miljö för fjärilar. Staden bör i första hand konstatera om det finns förekomst av rödlistade fjärilar i kraftledningsgatan och därefter utreda hur en rasering av luftledning kan komma att påverka eventuell förekomst av sexfläckig bastardsvärmaren och andra fjärilsarter, exempelvis asknätsfjäril.

Vid en granskning av flygfoton kan det förekomma biotopskyddade alléer inom planområdet. Staden behöver utreda om det finns biotopskyddade alléer inom området. För åtgärder som kan skada naturmiljön (allén) krävs dispens från biotopskyddsbestämmelserna.

I miljökonsekvensbeskrivningen saknas det en bedömning av vilken påverkan den utökade verksamheten, med bl.a. ökade dagvattenflöden med höjda halter av framför allt kadmium, kommer att få på respektive skyddad art som finns i och kring våtmarken Gökdammen.

Miljökonsekvensbeskrivningen behöver även beskriva att vid tillståndsprövning ska artskyddet utgöra en del av hänsynsreglerna, framför allt vid bedömningen om val av plats. Det kan komma att krävas en separat dispensprövning mot artskyddsförordningen om den planerade åtgärden medför en negativ påverkan, eller försvårar upprätthållandet, av respektive skyddade arts gynnsamma bevarandestatus.

Länsstyrelsens synpunkter på plankarta och planbeskrivning  
Under planprocessen har det utretts om Gökdammens våtmark kan sägas vara ett vattendrag eller insjö, och därmed omfattas av strandskydd i samband med upprättandet av en ny detaljplan. Våtmarker omfattas i sig inte av strandskydd och Gökdammen bedöms varken vara en del av ett vattendrag, med in- och utlopp, eller ha en tillräckligt stor öppen vattenspegel för att vara en

insjö. Om området tidigare omfattats av strandskydd och strandskyddet har varit upphävt i en detaljplan, vilken upphör att gälla eller ersätts av en ny detaljplan, återinträder strandskyddet. Området för våtmarken har varit detaljplanelagt som parkmark sedan 2009. Innan dess var en del av våtmarken planlagd som natur. Strandskydd har inte tidigare varit infört kring våtmarken. Planområdet bedöms därför inte omfattas av strandskydd.

I planen framgår att i dagsläget är brunnar försedda med tätning för att förhindra utsläpp vid eventuella läckage, spill, olyckor och vid brand. Länsstyrelsen rekommenderar att detta även implementeras för nya brunnar på området. När större ombyggnader genomförs bör ovanstående åtgärdas. Tätning av brunnar fyller en viss funktion, t.ex. vid ett oljeutsläpp men är mindre bra för vatten från brand eller större olyckor. Länsstyrelsen anser att tydligt uppmärkt avstängningsventil ska finnas åtminstone för ledningen mot Mälaren och att det regleras i detaljplanen. Övriga flöden kan regleras i samband med miljöprövning.

### ***Övriga synpunkter/frågor av betydelse för planens genomförbarhet***

#### **Överensstämmelse med översiktsplanen**

Detaljplanen avviker från översiktsplanen i viss omfattning då ett större område, som i översiktsplanen redovisas som natur och park, föreslås övergå till kvartersmark.

Staden framhåller att den stora betydelsen som verksamheterna på platsen har för Stockholms framtida avfallshantering och fjärrvärmeförsörjning kan motivera avvikelser från gällande översiktsplan samt att detaljplanen inte kan sägas gå emot intentionen i den nya översiktsplanen. I planbeskrivningens inledning under "Planens syfte och huvuddrag" anges att ett ca 10 500 kvadratmeter stort område dock kommer att tas i anspråk som verksamhetsområde, trots att det redovisas som naturmark i förslaget till ny översiktsplan. I planbeskrivningen på sidan 11, där översiktsplanen hanteras, framgår inte detta. Det bör förtydligas i vilken utsträckning staden följer gällande översiktsplan samt den översiktsplan som är under framtagande.

#### **Utbyggnad av tunnelbana**

Innan detaljplanen för kvarteret Tippen antas behöver det säkerställas att planen inte hindrar eller försvårar tunnelbaneutbyggnaden. Det bör vara helt klarlagt att alla planer kan samverka med varandra. När järnvägsplanen vunnit laga kraft så är den bindande och en järnväg får inte byggas i strid mot gällande detaljplan. Detta innebär att om föreslagen järnvägsplan ändras innan antagande och därmed inte stämmer överens med detaljplanen, så måste detaljplanen göras om. Detta kan innebära byggandet av depån riskerar att försenas, vilket påverkar hela det nya tunnelbaneprojektet.

**Formalia**

Länsstyrelsen kan inte utläsa i planhandlingarna vilken version av PBL som är aktuell, men förutsätter att det är PBL 2010:900 i version efter den 2 januari 2015.

Länsstyrelsen vill upplysa om att det enligt Boverkets allmänna råd (2014:5) om planbestämmelser för detaljplan framgår att lagstödet för planbestämmelser bör redovisas i anslutning till planbestämmelserna.

**Behovsbedömning**

Kommunen bedömer att planförslaget kan antas medföra betydande påverkan på miljön. Länsstyrelsen delar kommunens bedömning. Samråd har hållits med Länsstyrelsen den 20 april 2017, om miljökonsekvensbeskrivningens avgränsning och omfattning enligt 6 kap. 11–18 §§ miljöbalken. Se upprättade minnesanteckningar, inkomna till Länsstyrelsen den 20 juni 2017.

**Storstockholms Brandförsvär***Synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen*

Storstockholms brandförsvär, SSBF, delar inte stadens uppfattning om att planområdet kan byggas ut utan märkbart förhöjd olycksrisk. Det risk-PM som tagits fram inför samrådet utreder inte riskerna i tillräckligt hög utsträckning och rekommenderar att en fördjupad riskutredning tas fram. När LNG-anläggningen uppfördes var en av skyddsåtgärderna de långa avstånden till omgivande bebyggelse. I och med utvecklingen av området kommer den omgivande bebyggelsen närmare. Tidigare fanns heller ingen sorteringsanläggning för matavfall, HSMA, invid LNG-anläggningen och detta måste prövas lämpligt med hänsyn till människors hälsa och risken för olyckor. Att HSMA inte kommer att utsättas för oacceptabla risker ifrågasätts eftersom det i planförslaget inte finns några riskreducerande åtgärder. I planhandlingarna bör tydligt motiveras vilka riskreducerande åtgärder som vidtas.

SSBF framhåller att det risk-PM som legat till grund för planhandlingarna togs fram innan uppförandet av LNG-anläggningen och därför bygger på teoretiska antaganden. En riskanalys måste utgå från de faktiska förutsättningarna nu när anläggningen är i drifttagen.

Vidare menar SSBF att anställda och andra som befinner sig i omgivande byggnader på industriområdet ska räknas som allmänhet i sammanhanget eftersom dessa personer saknar kunskap om LNG-anläggningen och inte har möjlighet att påverka säkerheten på

anläggningen. Dessa personer kan därför inte räknas som *2:a person*, så som gjorts i risk-PM för planen.

Invändningar framförs mot att de skyddsavstånd som redovisas i risk-PM utgår från de befintliga cisternerna och inte från fastighetsgräns. Anläggningen får flyttas inom den befintliga fastigheten utan nytt miljötillstånd och det är därför brukligt att räkna skyddsavstånden från fastighetsgräns. Detta också för att inte bygga bort Gasnätet Stockholms möjlighet att expandera LNG-anläggningen. SSBF påpekar också att bedömningarna i risk-PM utgår från att det bara finns en cistern på LNG-anläggningen men det finns två och att de schablonvärden som risk-PM grundas på därför inte är tillämpbara.

SSBF anser att det inte är tillräckligt utrett hur en olycka på sorteringsanläggningen kan påverka LNG-anläggningen.

Även trafiksituationen måste utredas bättre och SSBF framför invändningar mot att planförslaget utgår från att den ökade trafiken som utbyggnaden innebär inte kommer påverka transporterna med farligt gods som går till LNG-anläggningen. Detta gäller framförallt om ÅVC Trädgård flyttas och all trafik dit ska samsas med transporterna på LNG-anläggningen.

Vidare måste konsekvenserna av ett haveri med ackumulatortanken utredas vad gäller sannolikheten för en olycka samt om riskreducerande åtgärder behövs. Ett läckage från ackumulatortanken kan leda till stora säkerhetsrisker, både för personer som befinner sig på LNG-anläggningen och för att det kan leda till följdolyckor

Sammantaget är risken för olyckor så höga på platsen att de i MKB kan behöva behandlas som en betydande miljöpåverkan.

I yttrande påpekas även att ÅVC Trädgårds nya placering innebär att återvinningscentralen hamnar i vägen för LNG:s alternativa tillfartsväg. Den väg kan behövas för räddningstjänsten vid en olycka. Det finns riktlinjer gällande standard för räddningsvägar och SSBF anser att planen inte bör omöjliggöra angreppsvägar med dessa standarder. Slutligen framförs att brandpostsystemet är alltför glest i området och behöver ses över i samband med utbyggnad.

**Synpunkter på plankarta och planbeskrivning**

SSBF påpekar att det står i planbeskrivningen att det ska finnas en bestämmelse på plankartan att HSMA ska ha utrymningsvägar bort från LNG-anläggningen men att sådana bestämmelser saknas på

kartan. Juridiskt bindande skyddsbestämmelser behöver tillföras plankartan så att de gäller över tid.

#### Försvarsmakten

Försvarsmakten har ingen erinran mot förslaget.

#### Naturvårdsverket

Naturvårdsverket avstår från yttrande.

#### Luftfartsverket

##### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Luftfartsverket avstyrker all föreslagen byggnation som överstiger 110 meter över nollplanet. Anledningen är den radarstation som verket har i Brommaområdet som betjänar främst Arlandatrafiken men också trafiken till Bromma flygplats samt överflygande trafik. Den nya detaljplanen ligger inom radarstationens skyddsområde och inom skyddsområdet begränsas byggnadshöjder.

Radarn i Bromma kommer att ersättas av en i Uppsalaområdet vilket kan innebära att begränsningarna för byggnadshöjd kan komma att förändras. Det är dock oklart både när radarn i Uppsala kan komma tas i bruk och hur det kommer att påverka tillåtna byggnadshöjder.

#### Stockholms läns landsting, trafikförvaltningen

##### *Synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen*

Redaktionella förtydliganden och mindre justeringar i texten önskas.

##### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Trafikförvaltningen vid Stockholms läns landsting, SLL, motsätter sig att marken närmast Blixtluset 18 ändras från T2, industrispår, till J3, avfallshantering. De önskar att det för u-området närmast fastigheten Blixtluset tydliggörs att u-området inte får påverka möjligheten att anlägga ett nytt spår. Även en minskning av byggrätten inom J3-området önskas. Anledningen är att spåren behövs för den utökade depån som i sin tur motiveras av att tunnelbanan byggs ut. Ett särskilt avtal om hur marken ska samutnyttjas för spår och underjordisk ledning behöver upprättas.

Eftersom SLL medverkar i en plan för spårtunnel som går under det aktuella planförslaget önskas att planområdet avgränsas i djupled i en administrativ bestämmelse.

SLL vill att ett genomförandeavtal mellan Stockholm Vatten och Avfall och landstingets förvaltning för utbyggd tunnelbana, FUT, upprättas som behandlar sorteringsanläggningens placering ovanför spårtunneln. Avtalet ska vara undertecknat innan detaljplanen antas.

I övrigt önskas redaktionella ändringar i planbeskrivning och miljökonsekvensbeskrivning samt att plankartan görs tydligare genom att grundkartan tonas ner.

#### Statens geotekniska institut

##### *Synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen*

Statens geotekniska institut, SGI, framhåller att allt planarbete måste ta hänsyn till riskfrågor och att stabilitetsrisker är en del av det. Underlagen bör kompletteras av geoteknisk sakkunnig som kan bedöma totalstabiliteten. Hänsyn måste också tas till stabiliteten i omgivningen om detta kan påverka verksamheterna inom planområdet.

#### Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

##### ***Risk, geoteknik och markföroreningar***

*En fördjupad riskutredning som tar hänsyn till förhållandena efter planens genomförande är framtagen. Utredningen omfattar risker för allvarliga olyckor som de olika verksamheterna medför för omgivningen. Eftersom det i detta fall rör sig om ett flertal verksamheter inom samma område har även risken för att de påverkar varandra och ger upphov till domino- eller kaskadeffekter analyserats och värderats. Utredningen visar att de olycksrisker som har identifierats för ackumulatortanken och sorteringsanläggningen, samt den risk som dessa anses utgöra för LNG-anläggningen, kan hanteras genom utformning och placering av anläggningar och byggnader.*

*Plankartan justeras så att det regleras att byggnader inom vissa avstånd från LNG-anläggningen uppförs i material som minskar risken för att en brand påverkar LNG-anläggning, samt att vissa bebyggelsefria avstånd upprätthålls. En barriär/vall som hindrar varmvatten från ackumulatortanken att nå LNG-anläggningen behöver också uppföras. Utrymningsvägar ska finnas bort från LNG-anläggningen. Kontoret bedömer att planförslaget inte*

*innebär några oacceptabla risker förutsatt att föreslagna skyddsåtgärder vidtas.*

*Området för ÅVC Trädgård har av olika anledningar lyfts ur detaljplanen och kommer inte anläggas på platsen, vilket innebär att ingen persontrafik kommer att passera precis intill LNG-anläggningen.*

*Riskavstånd från LNG-anläggningen kommer även fortsättningsvis att räknas från befintliga cisterner och inte från fastighetsgräns. Beslutet är taget i dialog med Gasnätet Stockholm som äger LNG-anläggningen.*

*En geoteknisk utredning är under framtagande i dialog med Statens geotekniska institut, SGI. En inledande bedömning tyder på att rasrisken för topparna troligen är liten. Frågan kräver dock fördjupade studier.*

*Rapporter om markföroreningar kommer att finnas som en bilaga till miljökonsekvensbeskrivningen.*

*Förändringen av trafiksituationen bedöms ur riskhänseende inte bli så omfattande att det motiverar speciella skyddsåtgärder eller trafikbegränsningar.*

*Placering av brandposter är inget som styrs i detaljplan men stadsbyggnadskontoret noterar påpekandet från SSBF.*

### **Dagvattenhantering**

*Staden noterar synpunkterna gällande dagvattenhanteringen och en uppdaterad dagvatten- och skyfallsutredning kommer att tas fram. I den uppdaterade dagvattenutredningen kommer följande ingå:*

- *Utredningen kommer att föreslå skyddsåtgärder så att dagvattnet från området inte försämrar möjligheterna att uppnå miljö kvalitetsnormerna för respektive recipient.*
- *Utredningen kommer också att föreslå skyddsåtgärder för att skydda Gökdalen med dess habitat, flora och fauna.*
- *Utredningen kommer att omfatta hela planområdet, både de redan hårdgjorda ytorna och de tillkommande.*
- *Ett antal åtgärder tas fram vilka säkras med planbestämmelser för att förhindra vattenansamlingar som kan skada verksamheterna.*
- *Utredningen kommer att redovisa beräkningar för PFAS, PFOS, bromerade flamskyddsmedel och andra föroreningar*

- i dagvattnet samt dess påverkan på recipienterna och Gökdalens våtmark.*
- *Utreda eventuell påverkan på dagvattnet från PCB vid ställverket.*
  - *Skyfallsutredningen kommer att beskriva flöden vid skyfall och ge förslag på skyddsåtgärder så att vattnet inte skadar redan befintliga eller tillkommande anläggningar i eller utanför planområdet.*

### **Buller**

*Bullerkällorna inom planområdet utgörs idag av Högdalenverket vars främsta bullerkälla är skorstenen både dag- och nattid. Suez verksamhet alstrar främst buller dagtid från glashantering, containerhantering och arbetsfordon vilket ger upphov till impulsjud. Vid ÅVC Vantör utgörs de dominerande bullerkällorna av containerhantering, kast av avfall i tomma containrar samt arbetsfordon. Vid ÅVC Trädgård genomförs flisning av trädgårdsavfall med en mobil flismaskin som vid körningar orsakar höga ljudnivåer.*

*Trafikbuller i området alstras primärt av trafiken på Örbyleden och Magelungsvägen där trafikflödena är relativt höga, 21 000 – 22 000 respektive 16 000 – 18 000 fordon per dygn. Trafiken till och från planområdet uppgår idag till ca 3 000 fordonsrörelser per dygn. Mätningar visar att hela området är utsatt för minst 40 dB(A) trafikbuller.*

*Detaljplanen innebär att Högdalenverket får möjlighet till utbyggnad med två pannor. Detaljplanen innebär också att en sorteringsanläggning uppförs samt att ÅVC Trädgård flyttas till annan plats utanför planområdet. Detaljplanen innebär ingen förändring av omfattningen av verksamheten för varken Suez eller ÅVC Vantör, men Suez kommer att få en större yta för sin verksamhet. Det betyder att planens genomförande innebär tillkommande buller från fläktarna på sorteringsanläggningen samt transporter, uppskattat ca 500 fordonsrörelser per dygn. Samtidigt innebär planen att ca 100 fordonsrörelser försvinner från värmeverkets anläggning och att transporterna till och från ÅVC Trädgård utgår.*

*Verksamheterna ger under dagtid upphov till betydande buller. Högdalenverket, Suez och ÅVC Vantör har befintlig tillståndgiven verksamhet inom området. I tillstånden anges vilka bullernivåer som verksamheten får alstra. Enligt nuvarande miljötillstånd kan verksamheternas bullernivåer överstiga gällande riktvärden (40 dB(A) för industribuller med 5dB(A). Bullermätningar i området*



samt en bullerkartläggning av Högdalenverket visar på att den ekvivalenta ljudnivån vid närmaste bostäder är 43 dB(A). Ljudnivån underskrider riktvärdet i tillstånden på 45 dB(A). Dock överstiger ljudnivån något nu gällande riktvärde för ljudnivåer nattetid. I mätningen ingår dock buller från återvinningsverksamheterna som är öppna endast dagtid, vilket kan innebära att ljudnivåerna är något lägre nattetid än den uppmätta nivån. Den nya sorteringsanläggningen bedöms inte påverka den samlade bullerpåverkan från verksamheterna inom området. Om alla verksamheter samtidigt skulle alstra den maximalt tillståndsgivna bullernivån och bullra 5 dB(A) över Naturvårdsverkets nya riktvärden (t.ex. 55 dB(A) jmf 50 dB(A) dagtid), leder det till att den kumulativa ljudnivån från planområdet ligger mellan 5 och 10 dB(A) högre än Naturvårdsverkets nya riktvärden. Mätningarna visar dock att i ljudnivån i normalfallet är betydligt lägre än så.

Den ökade trafiken till och från verksamheterna i planområdet bedöms ge ett försumbart tillskott och bedöms inte orsaka någon märkbar ökning av dagens bullernivåer för varken industri- eller trafikbuller.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att planförslaget får små negativa konsekvenser med avseende på buller jämfört med nuläget. Planförslaget bedöms inte leda till negativa konsekvenser för ljudnivån från industribuller vid närmaste bostäder och därmed behövs inga bullerdämpande åtgärder vidtas.

### **Naturmiljö**

Kontoret har efter samrådet undersökt hur kraftledningsgatan för kabeln kommer att skötas. Ledningsgatan kommer även efter markförläggningen av kabeln att röjas med samma frekvens som då ledningen var luftburen så att inte växtlighet stör kabelns funktion. Sträckningen kommer dock att bli en annan och ledningsgatan kommer att vara något smalare.

En kompletterande naturvärdesinventering kommer att tas fram. Dessutom önskar kontoret att en analys av ekosystemtjänster ingår.

En ny dagvattenutredning tas fram där utgångspunkten är att dagvattenhanteringen inom planområdet inte negativt ska påverka Gökdalen med dess habitat, flora och fauna. Utredningen kommer också att föreslå eventuella skyddsåtgärder för att begränsa eller kompensera eventuell påverkan.

Inga alléer har hittats inom planområdet.

***Samverkan med planen för anslutningstunnel för tunnelbanan***

*Samrådsförslaget för Tippen m m S-Dp 2015 - 19270 togs fram parallellt med planarbetet för en utökad depåkapacitet med anslutningsspår i tunnel under planområdet fram till Högdalsdepån. Eftersom de båda planerna har olika syften, olika tidplan och förutsättningar hanteras de i olika detaljplaner. Planen för tunnelbanan föreslogs vid tiden för samrådet hanteras med en ändringsplan (ändring av planbestämmelser) som skulle läsas tillsammans med nu gällande detaljplanen för Tippen m m S-Dp 2015 - 19270. Utgångspunkten var att ändringsplanen skulle hinna vinna laga kraft innan detaljplanen för kv Tippen. När planen för kv Tippen senare vunnit laga kraft skulle ändringsplanen istället gälla tillsammans med den nya detaljplanen, Tippen m m S-Dp 2015 - 19270.*

*Efter samrådet har en ny strategi för samverkan mellan planen för Tippen m m Dp 2015 - 19270 och detaljplanen för den nya spårtunneln arbetats fram. En utbyggnad av den planerade nya tunnelbanan möjliggörs genom att planområdesgränsen i detaljplanen för kv Tippen regleras i djupled inom korridoren för tunnelbanan. Under nivån för planområdesgränsen upphävs detaljplan Tippen m m Dp 2007- xxx och området under blir således planlöst. I den korridoren upprättas tunnelbaneplanen vilken reglerar användningsområdet för tunnelbanan från den nivå som anges som djupbegränsning i Tippenplanen.*

*Detta planförslag och detaljplanen för tunnelbanan omfattar därmed nivåmässigt skilda planområden. Planernas förhållande till varandra i höjdläge regleras under granskningstiden i respektive detaljplan. Stadsbyggnadskontoret anser att detaljplanen för tunnelbanan sedan måste vinna laga kraft innan detaljplanen för Tippen m m Dp 2015 – 19270 (denna detaljplan) kan antas. De planmässiga förhållanden i tunnelbaneplanen som då råder justeras redaktionellt inför antagandet av denna detaljplan för kv Tippen. Med denna lösning vill kontoret säkra att om någon av detaljplanerna inte vinner laga kraft så förhindrar det inte möjligheten att anlägga tunnelbanan. Tunnelbanan kan anläggas antingen med stöd av en egen detaljplan eller med stöd av järnvägsplanen som går i ett område som då är planlöst.*

*Kontoret bedömer att lösningen säkerställer att planen för kv Tippen och planen för tunnelbanan kan tas fram oberoende av varandra.*

*Den del av området i gällande plan Dp 2007 – 03732 som regleras T2 och som ingick i samrådet av Tippen m m S-Dp 2015 - 19270 har efter samråd övergått till planområdet för ny kabelsträckning,*

*Dp 2018-12824, som antogs i april 2019 och har där fått rätt användningsområde.*

*Planområdets utformning vid Kvicksundsvägen kommer att hanteras i plankartan till granskning. Utformningen sker i samråd med Förvaltning för utbyggd tunnelbana, FUT.*

*Trafikförvaltningens önskemål om redaktionella ändringar i planbeskrivningen tillgodoses.*

*Erforderliga avtal mellan verksamhetsutövarna och trafikförvaltningen ska vara tecknade innan detaljplanen antas.*

### **Övriga frågor**

*Radarstation i Bromma kommer enligt ett regeringsbeslut att flyttas till Uppsala och invändningen från Luftfartsverket löses därmed.*

*Vid tiden för samrådet hösten 2017, redovisades planområdet i översiktsplanen Promenadstaden – översiktsplan för Stockholm, 2010, som mark för verksamhetsområde, mark som ska användas för stadens tekniska försörjning samt natur- och parkområde. Samrådsförslaget stred mot översiktsplanen då parkmark togs i anspråk för utökning av Suez fastighet och för Stockholm Exergis ackumulatortank. I den gällande översiktsplanen, Översiktsplan för Stockholms stad, 2018, är marken för industriverksamheten utökad. Det innebär att de nya föreslagna anläggningarna överensstämmer med översiktsplanen. Suez utökade fastighet strider dock fortfarande mot gällande översiktsplan då naturmark tas i anspråk.*

*Detaljplanen uppdateras så att det tydligt framgår att den tagits fram med utökat förfarande enligt PBL 2010:900 i version efter den 2 januari 2015.*

*Plankartan justeras så att grundkartan blir mindre framträdande.*

### **Miljökonsekvensbeskrivning, MKB**

*Kontoret menar att den nya förordningen 2015:16 endast gäller när man gör en detaljplan för nya bostäder. Denna detaljplan reglerar industriverksamhet och hanterar den intilliggande bebyggelse som befintlig, varför infrastrukturpropositionen ska användas.*

*Konsekvenserna av eventuellt höjda föroreningar i det dagvatten som når det omkringliggande naturområdet kommer att utredas. Stadsbyggnadskontoret vill framhålla att målsättningen med dagvattenhanteringen är att det omgivande naturområdet inte ska ta skada.*

*Miljökonsekvensbeskrivningen uppdateras så att det framgår att artskyddet är en del av hänsynsreglerna vid tillståndsprövning för verksamheterna och att dispensprövning kan behövas.*

*Stadsbyggnadskontoret noterar SLL:s föreslagna redaktionella ändringar i miljökonsekvensbeskrivningen och beaktar dessa i det fortsatta arbetet.*

## **Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar**

### **Lantmäteriet**

#### **Synpunkter på plankarta och planbeskrivning**

Lantmäterimyndigheten kritiserar den plantekniska konstruktionen för tunnelbaneplanen, vilken togs fram som en tilläggsplan till gällande plan, Dp 2007 - 03732. När föreliggande plan vinner laga kraft skulle tilläggsplanen gå över och istället bli en tilläggsplan till föreliggande plan. De menar bland annat att plan- och bygglagens krav på tydlighet inte kommer att kunna uppnås.

Lantmäterimyndigheten önskar vidare redaktionella justeringar i planbeskrivningen under rubrik fastighetsrättsliga frågor och framför att bildtexten till förändringskartan är fel.

Lantmäterimyndigheten saknar även en beskrivning över planförslaget påverkan på det befintliga avtalsservitutet för valedningar.

### **Stadsdelsnämnden i Enskede Årsta Vantör**

#### **Synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen**

Stadsdelsnämnden anser att en bullerkartering behövs då utbyggnaden kan sammanfalla med utbyggnaden av tunnelbanedepån och spårtunneln samt det nya ställverket på Ellevios fastighet.

#### **Synpunkter på plankarta och planbeskrivningen**

Nämnden är positiv till att Högdalens industriområde kan utvecklas men påpekar att de vill se avsätta medel för kompensation när naturmark tas i anspråk. Vidare påpekar nämnden att utbyggnaden kommer att generera större trafikmängder, först under anläggningstiden och sedan också när den utökade verksamheten är i drift.

#### Stadsdelsnämnden i Farsta

Stadsdelsnämnden tillstyrker planförslaget med hänvisning till de positiva konsekvenser som planen har för stadens klimatarbete, även om planen varken överensstämmer helt med gällande översiktsplan eller förslaget till ny.

#### *Synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen*

Nämnden ser det som negativt om utvecklingen av området resulterar i att Gökdalens våtmark tillförs större mängder föroreningar och hoppas att detta kan uppvägas genom fler eller förändrade åtgärder.

#### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Nämnden menar att den nya ackumulatortanken kan bli ett landmärke i närområdet tillsammans med skorstenen på värmeverket och kan tillsammans med den accentuera områdets industriella karaktär. De konstaterar även att om den naturmark som tas i anspråk i och med den nya planen saknar höga naturvärden innebär det att grönytan minskar i stadsdelen och att det därför måste kompenseras. Nämnden understryker att Högdalstopparna har stora rekreativa värden för de som bor i närområdet. Vidare framförs att den nya dragningen av den gång- och cykelväg som måste flyttas när Suez bygger ut får en allt för brant lutning för att klara tillgänglighetskraven och att den därför måste dras om.

#### Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden, MHN, tillstyrker planförslaget förutsatt att dagvattenhanteringen klarar recipienternas miljökvalitetsnormer, att hänsyn tas till Gökdalens våtmark samt att bullret från de planerade verksamheterna inte kommer i konflikt med bostäderna i området.

#### *Synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen*

MHN anser att planförslagets konsekvenser för natur- och rekreationsvärden måste tydliggöras samt att möjliga åtgärder för grönkompensation bör klargöras. Framförallt som planområdet delvis ingår i stadens övergripande infrastruktur och är en del av Hanvedenkilen. Delar av marken är också redovisad som park- och naturmark i gällande översiktsplan.

För Gökdalens våtmark ska särskild hänsyn visas. En fridlyst åkergroda har konstaterats i våtmarksområdet vilket innebär förbud mot att skada eller förstöra fortplantningsområden eller viloplats. Ytterligare rening av det dagvatten som når Gökdalen bör övervägas eftersom nämnden bedömer att de fosforhalter som enligt dagvattenutredningen kommer nå Gökdalen kan orsaka ökad igenväxning och därmed påverka groddjurens habitat. Det finns

också vissa studier som visat att de nivåer av kväve som enligt dagvattenutredningen kommer att nå våtmarken kan vara giftiga för grodans larver.

Nämnden anser att verksamhetsområdets möte med det kringliggande rekreativsområdet är av betydelse för dess rekreativa värden och att åtgärder bör vidtas för att inte dessa ska minska när området byggs ut.

Det kumulativa bullret måste studeras närmare i planen och alla verksamheter som kan bidra till bullret ska finnas med i kartläggningen.

#### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Nämnden skriver att både dagvattenutredningen och planen tydligare måste utgå från miljö kvalitetsnormerna i recipienterna. Plankartan bör förses med en bestämmelse om att byggnader ska uppföras utan koppar och zink som exteriört material.

#### Trafikkontoret

##### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Trafikkontoret påpekar att den trafikökning som redovisas i planförslaget motsvara 20 procent och att uppskattningen saknar redovisade bakgrundsskäl. Kontoret vill därför se en prognos där trafikallstringen fördelas mellan verksamheterna, typ av transporter redovisas och hur trafikflödet fördelas över omkringliggande vägnät. Trafikkontoret påpekar också att planen för den utbyggda tunnelbanan kommer att påverka området och att utbyggnadsplanerna måste göras i samverkan.

Trafikkontoret påtalar att planförslaget saknar parkeringstal för både bil- och cykelparkering och att detta måste tas fram i enlighet med stadens riktlinjer.

Trafikkontoret anser att den fjärrvärmeledning som planeras ovan jord utanför planområdet bör få en ny sträckning inom planområdet. Vidare framförs att slänter och schakt som krävs för att utöka industriområdet bör förläggas inom kvartersmark.

Utökningen av Suez mark innebär att befintlig gång- och cykelväg måste ges en ny och mycket brantare sträckning. Trafikkontoret anser inte att lösningen är tillfredsställande och önskar en översyn.

Till sist påpekas att Högdalstopparna är välbekanta riktmärken i stadens siluett och att relationen mellan topparna och tillkommande

bebyggelse måste tydliggöras och utvärderas. Utformningen av de tillkommande byggnaderna måste därför hålla en likvärdigt hög nivå med andra stora byggnader som tar plats i staden.

#### Exploateringskontoret

Exploateringskontoret tillstyrker planförslaget men framför synpunkter i sak.

#### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Planförslaget innebär att området för industrispår, T2, får ändrad användning till avfallshantering mm, J3, med markreservat för underjordiska ledningar, u. Ändringen finns inte redovisad i planbeskrivningen. Kontoret anser att u-området istället skulle kunna finnas på ytan för industrispåret och att gällande planbestämmelse, T2, därmed kan ligga kvar.

Exploateringskontoret understryker att planarbetet fortsättningsvis måste ta tydligare utgångspunkt i landskapets topografi samt rekreatiomsområdets värden.

Kontoret påpekar vidare att den nya sträckningen av gång- och cykelvägen invid Suez nya markområde är allt för brant och måste dras om. Det bör också framgå av planbeskrivningen att det är Exploateringskontoret som ansvarar för ombyggnaden av gång- och cykelvägen.

Exploateringskontoret noterar att Suez får mer mark i ersättning än de avstår utan att det finns några planer på att verksamheten ska expandera. Kontoret vill därför att planarbetet ska utreda om de nya slänter som krävs helt eller delvis kan förläggas inom Suez nya område.

#### Stockholms stadsmuseum

#### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Stockholms stadsmuseum tillstyrker planförslaget och framför att Högdalsberget och Högdalstoppen samt vattentornet är karaktärsskapande för Högdalens industriområde. De ingrepp som sker i parkmarken är inte av större betydelse. Stadsmuseet menar vidare att de nya byggnaderna inte kommer att påverka några signifikanta vyer.

## Rådet till skydd för Stockholms skönhet

### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Rådet till skydd för Stockholms skönhet tillstyrker planförslaget med erinran gällande behovet av gestaltning samt inventering av de naturområden som tas i anspråk. Rådet ställer sig bakom det intrång i naturmark som planen medför med hänvisning till verksamheternas betydelse för stadens framtida avfallshantering. Detta gäller även för den nya planens påverkan på Gökdalens våtmark. En inventering av naturmarken är dock nödvändig innan den bebyggs.

Rådet påpekar att den tillkommande bebyggelsen på platsen blir storskalig och att framförallt ackumulatortanken kommer att bli hög. Verksamheterna på platsen är spretiga och bebyggelse och markplanering är karaktäriserade av funktion och tillkomstförutsättningar. Platsen har förutsättningar för en mer intressant och välstuderad bebyggelse. De lyfter fram kraftvärmeverket i Hjorthagen som uppfördes 2016 som ett gott exempel.

Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshindersfrågor  
Ingen erinran.

### Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

***Samverkan med planen för anslutningstunnel för tunnelbanan***  
*Frågan tidigare besvarad.*

### ***Dagvatten***

*Stadsbyggnadskontoret noterar alla inkomna synpunkter gällande dagvattenhanteringen samt skyddet av den känsliga miljön i anslutning till Gökdalens våtmark. Dagvattenutredningen kommer att uppdateras med utgångspunkt i att miljökvalitetsnormerna för alla recipienter ska klaras. I dagvattenutredningen ska också klargöras hur Gökdalen, dess habitat, flora och fauna ska skyddas.*

### ***Buller***

*Fråga tidigare besvarad.*

### ***Naturvärden samt rekreativa värden***

*Stadsbyggnadskontoret delar stadsdelsförvaltningarnas omsorg om Gökdalen och har givit direktiv att dagvattenutredningen ska redovisa att vattenkvaliteten i Gökdalens våtmark inte försämras. Eventuella konsekvenser för groddjur kommer att beskrivas i miljökonsekvensbeskrivningen när dagvattenutredningen är klar.*



*Detaljplanen innebär att en del av parkområdet mellan kraftvärmeverket och gasanläggningen, samt en mindre del söder om Högdalenverket, tas i anspråk för att möjliggöra den nya ackumulatortanken samt en ny väg runt Högdalenverket. Stadsbyggnadskontoret bedömer att påverkan på platsen är negativ men i sammanhanget relativt liten och att naturvärdena i området i stort därför kommer att kunna bevaras. Stadsbyggnadskontoret noterar MHN:s synpunkt om att dessa konsekvenser ska tydliggöras och beskrivas närmare i planbeskrivningen.*

*Det största intrånget i den omgivande naturmarken sker då Suez får ett utökat markområde. En ny, mer utbredd slänt i form av en tryckbank föreslås som stabiliserande åtgärd. För området ska en naturvärdesinventering göras våren eller sommaren 2019. Inför granskningen av planförslaget kommer släntens utformning och industrimarkens möte med det omgivande naturområdet att studeras vidare. Stadsbyggnadskontoret noterar trafikkontorets synpunkt om att slänter bör ligga inom kvartersmark och tar med sig ståndpunkten i det fortsatta arbetet.*

*Planbestämmelse om att koppar och zink inte får användas i exteriört material saknar stöd i plan- och bygglagen.*

*Stockholm exergi, tidigare Fortum, har inkommit med en redovisning av de alternativa sträckningar som utretts för den nya fjärrvärmeledningen samt har beskrivit varför inga andra förslag på sträckning är möjliga. Redovisningen kommer att biläggas planhandlingarna. Den nya sträckningen innebär ett visst intrång i bergskanten ner mot vårmarken och träd och buskar måste tas ner. Dessa kommer dock att ersättas. Anläggningsarbetena anpassas dessutom för att inte störa groddjur under de perioder på året då de förflyttar sig. Stadsbyggnadskontoret bedömer därför att konsekvenserna av den nya placeringen av fjärrvärmeledningen är acceptabla i förhållande till den nytta de innebär.*

*Stadsbyggnadskontoret håller med om att gestaltningen av så stora volymer som planen medger är viktig och inför granskningsskedet har kommer därför ett gestaltningsprogram på att tas fram.*

*Som kompensation för den ianspråktaga naturmarken planerar exploateringskontoret att öka både de ekologiska och de rekreativa värdena vid Gökaldalen. Våtmarken är en viktig biotop i området och är i stort behov av restaurering. Samtidigt har våtmarken potential att vara en attraktiv målpunkt och tillgängligheten till den behöver öka.*

**Trafik**

*Efter samrådet har förutsättningarna för detaljplanen förändrats så att ÅVC Trädgård kommer att flyttas från platsen. Det innebär en minskning av personbilar till området. Idag beräknas området alstra ca 3 000 fordonsrörelser/dygn. Stadsbyggnadskontoret bedömer att mängden trafik inte kommer att öka efter planens genomförande. Stadsbyggnadskontoret noterar trafikkontorets önskan och tydliggör detta i planhandlingarna tillsammans med en kartläggning av hur trafiken fördelas över vägnätet.*

*Stadsbyggnadskontoret noterar trafikkontorets synpunkter på kapitlet om transporter och utvecklar avsnittet till nästa skede liksom önskemålet om en redovisning av projektets p-tal för bil och cykel.*

*Den gång- och cykelväg som fanns med som illustration på plankartan i samrådshandlingarna var felaktigt redovisad och kommer att justerats inför granskningen.*

**Övriga frågor**

*Staden noterar Lantmäteriets redaktionella synpunkter på planbeskrivningen och gör ändringar i enlighet med dessa om det fortfarande är aktuellt efter omarbetning av förslaget inför granskning.*

*Dragningen av den nya gång- och cykelvägen kommer att arbetas om inför granskningen av detaljplanen. Stadsbyggnadskontoret kommer också att tydliggöra i handlingarna att det är exploateringskontoret som ansvarar för ombyggnaden.*

*Stadsbyggnadskontoret delar synpunkten att gestaltningen av de tillkommande byggnaderna är viktig. Inför granskningen av detaljplanen kommer ett gestaltningsprogram att arbetas fram.*

*Den del av området i gällande plan som regleras T2 och som ingick i samrådet av Tippen m m S-Dp 2015 - 19270 har efter samråd övergått till planområdet för Dp 2018-12824 som antogs i april 2019. Stadsbyggnadskontoret har efter samrådet för Tippen m m S-Dp 2015 - 19270 i samverkan med Förvaltning för utbyggd tunnelbana, FUT, ändrat planen så att inget område inom Blixtljuset 18 planläggs som industrimark (J).*

**Övriga remissinstanser**

Vattenfall eldistribution AB

Vattenfall eldistribution har ingen erinran mot förslaget.

## Stockholm Vatten och Avfall AB

### *Synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen*

Stockholm vatten och avfall, SVOA, framhåller att dagvattenutredningen bör utgå från Stockholms stads dagvattenstrategi vilket inte är fallet. Varför det är så motiveras inte heller. SVOA önskar att de skyddsföreskrifter som finns för östra Mälarens skyddsområde förtydligas eftersom dagvatten avleds dit från planområdet. Därtill menar SVOA att avrinningsområdena bör redovisas tydligare i dagvattenutredningen samt att utredningen ska stämmas av mot stadens checklista för dagvattenhantering. SVOA påpekar att grundprincipen är att dagvatten ska tas om hand inom den egna fastigheten. Även översvämningskarteringen måste förtydligas och även redovisa hur förändringar inom planområdet påverkar områden runtomkring.

### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

SVOA påpekar att ledningar, både över och under jord, ska dras på ett sådant sätt att de inte påverkar SVOA:s verksamhet mer än nödvändigt. I yttrandet finns också en lista över de ledningar som bolaget anser behöver ha u-områden i plankartan.

SVOA lämnar ett flertal synpunkter på u-områdenas dragning och utbredning på plankartan.

SVOA redovisar de anslutningsmöjligheter som finns för vatten, dagvatten, spillvatten för de nya anläggningarna.

Bolaget påpekar också att de områden som redovisas för dagvattenhantering på plankartan endast är illustrationer för att visa att ytorna är tillräckliga. Den slutliga lösningen för dagvattenhantering görs i projekteringsfasen av området när planen är färdig.

## Ellevio

### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Ellevio påpekar att den stamnätsstation som ligger i anslutning till planområdet är under ombyggnad. Företaget menar att planarbetet måste ta hänsyn till detta.

Ellevio har synpunkter på de avsatta u-områdena i planförslaget och önskar att dessa ses över.

Vidare menar Ellevio att högsta tillåtna byggnadshöjd intill deras kraftledning måste begränsas så att byggnationer där inte påverkar deras ledning. Företaget understryker vikten av samråd med dem inför allt arbete som kan komma att påverka deras anläggningar.

#### Stockholm Exergi, tidigare AB Fortum Värme

##### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Stockholm Exergi har deltagit som aktiv part under planarbetet och är positiva till den nya detaljplanen. Stockholm Exergi påpekar emellertid att u-områdena i plankartan måste ses över och att de inte ska regleras med prickmark. Stockholm Exergi och Svenska Kraftnät för diskussioner om de platser där båda bolagen har ledningar och hur dessa bäst regleras i plankartan. Inför granskningen kommer bolagen att inkomma med ett gemensamt förslag.

Stockholm Exergi motsätter sig allmänna ledningsstråk inom deras fastighet, Tippen 1. Bolaget vill också förtydliga att all flytt eller omläggning av bolagets ledningar måste föregås av avtal i enlighet med markförläggningsavtalet som tecknats mellan staden och Stockholm Exergi.

Stockholm Exergi vill att det framgår tydligt att de förslag som ges på utformning av dagvattenanläggningar kan ersättas med andra likvärdiga anläggningar.

#### Skanova AB

##### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Skanova har flera ledningar inom planområdet och vill i största möjliga mån att dessa ska lämnas orörda. All påverkan på deras ledningar bekostas av den som initierar åtgärden.

#### Svenska Kraftnät

##### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Svenska Kraftnät tillstyrker planförslaget under förutsättning att de synpunkter som företaget lämnat beaktas.

Svenska Kraftnät påpekar att områden för dagvattenhantering inte får förläggas så att det påverkar grundläggningsförutsättningarna för företagets elnätstolpar.

Vidare påtalar Svenska Kraftnät att området där ledningar både över och under jord tillåts kan skapa konflikter mellan ledningarna.

Företaget understryker därför vikten av samråd då ledningarna dras fram.

Svenska kraftnät motsätter sig en höjdbegränsning på tre meter inom E1 på Fotocellen 10 eftersom företaget kan behöva uppföra ett ställverk inom området som är högre.

Till sist understryker Svenska Kraftnät vikten av att samordningen sker mellan de ledningssamdragningar som sker för tunnelbaneplanen och de som sker inom ramen för aktuell plan.

### Suez Recycling AB

#### *Synpunkter på plankarta och planbeskrivning*

Suez Recycling framför att de ytor som i planförslaget allokerats till dem ännu inte är helt fastslagna och att det kan komma att ändras senare under arbetet med att ta fram planen. Även dagvattenåtgärderna är än så länge bara förslag. Suez Recycling påpekar också att förslagen till dagvattenhantering måste godkännas av tillsynsmyndigheten för det miljötillstånd som Suez recycling har.

Suez Recycling menar att den nya kontorsbyggnad som planförslaget medger inte kommer att behöva ha sedumtak eftersom dagvattnet från taket tas om hand i krossdiken.

### Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen tillstyrker planförslaget med hänvisning till dess stora betydelse för stadens klimatarbete.

#### *Synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen*

Naturskyddsföreningen påpekar att Högdalstopparna är en del av Hanvedenkilen med stora rekreativa värden. Naturskyddsföreningen hävdar att planförslaget försämrar för rekreationen runt Högdalentopparna, framförallt vid den nya placeringen av ÅVC Trädgård. Föreningen anser också att den nya placeringen förhindrar en upprustning av den tidigare rodelbanan som ligger alldeles intill återvinningsanläggningen i dess nya läge.

Naturskyddsföreningen understryker vikten av Gökdalens våtmark och menar att dagvattenhanteringen inte får försämras för djurlivet där.

Föreningen menar att det i miljökonsekvensbeskrivningen saknas ett jämförelsealternativ utöver nollalternativet och att motiv till placeringen av de nya anläggningarna därmed saknas.

**Synpunkter på plankarta och planbeskrivning**

Naturskyddsföreningen anser också att beskrivningarna av naturmiljön i planbeskrivningen är bristfällig och fragmentarisk.

**Gasnätet Stockholm AB****Synpunkter på plankarta och planbeskrivning**

Många av Gasnätet Stockholm AB:s, GSAB:s, transporter i Högdalens industriområde klassas som farligt gods och företaget påpekar att trafiksituationen efter utbyggnad av området måste planeras på ett sådant sätt att ingen ökning av kollisionsrisk uppstår.

GSAB har som krav att alla säkerhetsavstånd ska räknas från området runt LNG-cisternerna (cisterner för *liquid natural gas*, LNG), detta för att möjliggöra framtida utbyggnader av verksamheten.

Om en väg dras söder om LNG-anläggningen måste säkerhetsavstånden till den vägen vara minst sex meter och påkörningsskydd måste uppföras.

GSAB påpekar vidare att flytten av ÅVC Trädgård (återvinningscentral för trädgårdsavfall) och biokolanläggningen kan innebära större risk att damm och stoff påverkar luftintaget för GSAB:s kompressorer i deras blandningsstation.

GSAB poängterar att varken deras nödutrymningsgrind vid anläggningens västra avgränsning eller deras alternativa angreppsväg sydost om anläggningen får påverkas av omgivande verksamhet.

GSAB menar att när fastighetsreglering sker i samband med den nya planen så vill GSAB att den nya fastigheten upplåts till dem med tomträtt istället för med arrende som idag. GSAB menar också att ett nytt vägavtal krävs för att hantera den kommande trafiksituationen.

**Stadsbyggnadskontorets ställningstagande*****Ledningssamordning***

*Stadsbyggnadskontoret noterar synpunkterna gällande önskemål om u-områden från ledningsbolagen. Stadsbyggnadskontoret vill dock framhålla att verksamhetsutövarna själva ansvarar för ledningssamordningen. Avtal kommer att upprättas då det krävs för ledningsförläggning.*

*Stadsbyggnadskontoret vill upplysa om att inom markreservat för u-områden gäller ingen generell byggrätt även om det inte är reglerat med prickmark i detaljplanen. (mark som inte får bebyggas) För att det ska vara möjligt att bygga ovanpå u-området måste ledningarna vara reglerade i höjdled på plankartan.*

### **Dagvattenhantering**

*En dagvattenutredning är under framtagande.*

*Stadsbyggnadskontoret kommer se över de eventuella regleringar på plankartan som kan krävas för att fastställa den nödvändiga dagvattenhanteringen.*

*Förutsättningarna och direktiven till dagvattenutredningen tas fram av staden i samarbete med dagvattenexperter på Stockholm vatten och avfall. I arbetet ingår att se över att utredningen förhåller sig till gällande riktlinjer inom staden.*

*Utredningen kommer att kompletteras med en redovisning av skyfallshantering.*

*Stadsbyggnadskontoret noterar synpunkten om att skyddsföreskrifterna för östra Mälarens skyddsområde måste förtydligas.*

*Stadsbyggnadskontoret framhåller att de tillstånd som de olika verksamheterna behöver för sin verksamhet inte kan regleras i detaljplanen. Detaljplanen tas fram för att reglera platsens markanvändning.*

*Stadsbyggnadskontoret delar Naturskyddsföreningens omsorg om Gökdalens våtmark. Dagvattenutredningen kommer att uppdateras med utgångspunkt i att miljökvalitetsnormerna för alla recipienter ska klaras. I dagvattenutredningen ska också klargöras hur Gökdalen, dess habitat, flora och fauna ska skyddas.*

### **Plankartan**

*I granskningsversionen av planförslaget kommer ett nytt läge för elnätstation i enlighet med Ellevios önskemål att redovisas.*

*Suez recycling AB framtida fastighetsgränsen kommer att regleras på plankartan när staden och Suez är överens om hur den nya fastigheten ska se ut. Planförslaget justeras i enlighet med den nya fastighetens utbredning.*

**Natur- och rekreationsvärden**

*ÅVC Trädgård är inför granskningsskedet inte längre en del av detaljplanen. Verksamheten kommer att förläggas på annan plats. Området föreslås istället att regleras som parkmark.*

*Stockholm vatten och avfall har utfört en lokaliseringsutredning för sin avfallssorteringsanläggning, HSMA. I lokaliseringsstudien ingick ett tiotal alternativ. Studien visade att den enda placering som möjliggjorde att låta avfallet gå på transportband till förbränning var i Högdalen till Högdalenverket som är stadens enda anläggning för avfallsförbränning. Det fanns ett fåtal andra platser som bedömdes som fysiskt möjliga, men som var betydligt sämre ur alla andra aspekter, och varav de flesta nu är exploaterade för annat. De medförde även oacceptabelt ökade transportmängder. Även närheten till större trafikleder lyfts fram som en positiv egenskap.*

*Stadsbyggnadskontoret noterar Naturskyddsföreningens synpunkter på avsnitten om natur- och rekreationsvärdena i planhandlingarna och ser över avsnitten till granskningsskedet.*

**Risk**

*Transporterna inom området är omfattande och utgörs till viss del av persontrafik. Den omfattande trafiken innebär att det finns risk för kollisioner men risken bedöms inte vara lokaliserad till någon särskild plats inom området. Risken bedöms inte så stor att några särskilda åtgärder måste vidtas.*

*Efter samrådet har ÅVC Trädgård fått en ny lokalisering utanför planområdet, vilket innebär att det inte längre aktuellt att leda persontrafik förbi LNG-anläggningen.*

*Alla säkerhetsavstånd mäts från området runt LNG-cisternerna i enlighet med GSAB:s önskemål.*

*Stadsbyggnadskontoret noterar Gasnätet Stockholms synpunkter rörande räddningsvägar och gör erforderliga ändringar i planhandlingarna inför granskningen.*

**Miljökonsekvensbeskrivningen**

*Innan en ansökan om planändring inkom till stadsbyggnadskontoret har Stockholm vatten och avfall gjort en lokaliseringsutredning som en del av tillståndsansökan för sorteringsanläggningen.*

*Utredningen visade att ingen alternativ placering är möjlig. Utifrån det resultatet finns heller inget jämförelsealternativ med i*



*miljökonsekvensbeskrivningen. Detta framgår av inledningskapitlet av miljökonsekvensbeskrivningen.*

### **Övriga frågor**

*Stadsbyggnadskontoret noterar var SVOA:s anslutningspunkter finns.*

*Stadsbyggnadskontoret noterar GSAB:s synpunkter gällande upplåtelseform och vägavtal. Synpunkten vidarebefordras till exploateringskontoret som är stadens markägare.*

*Stadsbyggnadskontoret för en kontinuerlig dialog med Ellevio om hur de påverkas av den nya detaljplanen.*

*Fotocellen 10 har efter samrådet utgått ur planområdet.*

*Den slänt som måste byggas för att stabilisera Suez verksamhetsyta har inte fått en färdig utformning. Planbeskrivningen kompletteras med en redogörelse av de konsekvenser som den nya fastighetens utbredning får.*

### **Sakägare enligt fastighetsförteckning**

Boende, Budbärrvägen

Sakägarna menar att det tidigare tagits beslut om att rekreationsmöjligheterna i grönområdet runt Högdalstopparna ska förstärkas, och detta planförslag går emot den intentionen. De menar också att staden borde värna de rödlistade arter som enligt miljökonsekvensbeskrivningen, MKB, finns i området.

### **Buller**

Sakägarna oroar sig för ökat buller när verksamheterna på området tillåts bygga ut. Framförallt tror de att flytten av ÅVC Trädgård närmare bostäderna på Budbärrvägen kan orsaka ökat buller för de boende där. De vill att staden kontinuerligt mäter bullernivåerna på plats vid bostäderna under byggtiden, under alla årstider och att bullerdämpande åtgärder vidtas.

### **Dag- och ytvatten**

Sakägarna oroar sig också för att de nya byggnaderna och hårdgjorda ytorna ska orsaka högre flöden av dagvatten på Budbärrvägen.

**Luftföroreningar**

Vidare menar sakägarna att ökade transporter och förbränning av andra material kan orsaka nya typer av luftföroreningar. De vill därför att staden mäter och analyserar vilka luftföroreningar som finns i området, samt att reningsåtgärder vidtas.

**Trafiksäkerhet**

Sakägarna vill också att vägarna i området förstärks, och eventuellt byggas ut, för att klara den ökade mängden tung trafik som de tror blir en följd när verksamheterna byggs ut. De menar att både Örbyleden och Magelungsvägen är underdimensionerade för ökad trafik. De vill också att cykelbanorna och övergångsställen ses över ur trafiksäkerhetssynpunkt.

**Skadedjur**

Till sist menar de att det har blivit fler råttor i avloppen på Budbärvägen. Sakägarna tror att problemet med råttor kan öka när verksamheterna i planområdet byggs ut. Framförallt eftersom Stockholm vatten och avfalls anläggning ska hantera matavfall.

**Boende, Budbärvägen**

Sakägarna har skickat in innehållsmässigt likalydande yttranden. I sak innehåller yttrandet i stort sett samma synpunkter som yttrandet i yttrandet ovan.

**Boende, Budbärvägen**

Även denna sakägare har skickat in samma yttrande som ovan men hänvisar också till dagvattenutredningen och undrar hur läckage av föroreningar i marken kan hindras vid till exempel översvämningar.

**Boende, Budbärvägen**

Sakägarna efterfrågar redovisning av alternativa platser för utbyggnad och undrar hur länge anläggningen kommer att ha tillräcklig kapacitet med hänvisning till att Stockholm får allt fler invånare. Vidare undrar de om planeringen för avfallshantering skett tillsammans med andra kommuner i länet och hur de ökade transporterna kommer att påverka andra delar av staden.

**Naturvärden**

Sakägarna understryker vikten av att alla föreslagna åtgärder för att skydda Gökdalens våtmark och hantera dagvattnet vidtas.

De menar också att den del av Högdalstopparna som berörs av schaktarbeten, där det tidigare har funnits en rodelbana, har stora naturvärden och att finns småblommor och blommande buskar där.

**Buller**

Sakägarna kan inte acceptera ökat buller vid sin bostad med hänvisning till boendemiljön och värdesänkning på bostaden och menar att det är stadens ansvar att se till att bullernivåerna inte blir för höga. Bullret kan öka på grund av den ökade trafiken och fläktljud. Boende på Budbärvägen ofta störs av ljud från smällande containrar, glashantering etc. Sakägarna ifrågasätter de bullerkartläggningar som gjorts och menar att dessa måste kompletteras samt att staden måste kräva bullerdämpande åtgärder.

Sakägarna ifrågasätter också att ÅVC Trädgård flyttas närmare bostäderna eftersom det kan orsaka störningar från närboende.

**Rekreation**

Sakägarna beskriver hur grönområdet används för rekreativa syften, inte bara av närboende utan även av andra i staden och menar att dessa värden inte får påverkas av när verksamheterna byggs ut.

Sakägarna hoppas att den nya planen ska medföra att området får en mer parkmässig utformning och rensas från skräp, samt att gestaltningen ses över. De är även positiva till att kompensationsåtgärder utförs.

Slutligen ifrågasätter de att kraftverket behöver byggas ut för att mer ska eldas om mer samtidigt ska återvinnas.

**Boende, Budbärvägen**

Sakägaren motsätter sig starkt förslaget till ny detaljplan eftersom den innebär ett intrång i den omgivande naturmarken. Sakägaren oroar sig för ökat buller, störande lukt och fler tunga transporter. Området är idag nedskräpat anser sakägaren och den nya planen befaras kunna leda till ännu mer problem. Istället för att bygga ut verksamheterna inom området bör staden ta fram en plan för förbättrad tillgänglighet och satsa på områdets natur- och rekreationsvärden.

**Boende, Budbärvägen**

Sakägaren motsätter sig starkt planförslaget och föreslår istället att avfallshanteringen ska delas upp mellan södra och norra Stockholm.

**Boende, Budbärvägen**

Sakägaren ifrågasätter verksamheternas lokalisering och menar att industriområdet troligen kommer att avvecklas och att platsen istället kommer att omvandlas till bostadsområde. Sakägaren oroar

sig för att verksamheterna kommer att bullra, alstra trafik, lukta och dra till sig skadedjur. En lokalisering ännu längre bort från centrum vore därför att föredra.

#### Boende, Budbärvägen

Sakägarna vänder sig emot att den planerade avfallshanteringsanläggningen ska användas för hela stadens avfall. Istället borde avfallshantering ske på flera ställen. De menar också att det är symptomatiskt att avfallshantering ska ske på södra sidan av Stockholm. De oroar sig både för ökat buller och ökad trafik. Dessutom kommer planen att medföra minskade rekreations- och naturvärden runt Högdalstopparna.

### Övriga privatpersoner och föreningar

#### Boende, Trollesundsvägen

Personen menar att plankartan inte reglerar allt som beskrivs i planen och i miljökonsekvensbeskrivningen. Personen vänder sig också emot att naturmark tas i anspråk för industriverksamhet och menar att utbyggd verksamhet kommer att innebära mer trafik, buller, åverkan på dagvattnet samt att det finns risk för luktstörningar.

Till sist uttrycker personen sitt stöd för stadens miljömål men menar att planen riskerar att förstöra miljön i Hökarängen.

#### Föreningen Fagersjö trädgårdsstad

Föreningen menar att området redan idag är bullerutsatt och att miljön störs av mycket av trafik. Föreningen efterfrågar därför åtgärder för att omgivningen inte ska drabbas av negativa konsekvenser när verksamheten byggs ut. Föreningen efterfrågar dessutom grönkompensation för den park- och naturmark som tas i anspråk. Föreningen efterfrågar också en dagvattenutredningen.

#### Föreningen Magelungens vänner

Föreningen efterfrågar en dagvattenutredning och påpekar att vattenflödena till Magelungen inte får minskas eller att tillförseln av föroreningar inte får öka.

#### Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

#### ***Program för utveckling av Högdalstopparna och Program för sambandet Högdalen – Farsta***

*Dessa båda program beskriver hur Högdalstopparna kan utvecklas till mer attraktiva park- och aktivitetsmiljöer. Utvecklingen av verksamheterna inom det aktuella planområdet omöjliggör inte de*

*riktlinjer som presenteras i programmet. Planförslaget innebär dock att industrimarken på några platser kommer att utökas på bekostnad av park- och naturmark. Den största utökningen kommer att ske vid Suez verksamhetsområde. Stadsbyggnadskontoret arbetar med att anpassa utökningen till platsen i största möjliga mån och minimera de negativa konsekvenserna.*

### **Buller**

*ÅVC Trädgård kommer att flyttas till annan plats och verksamheten ingår därför inte längre i planområdet.*

*När en ny detaljplan tas fram är bullerfrågor en viktig del. Det finns riktlinjer och gränsvärden för olika typer av bullerkällor att förhålla sig till när en ny detaljplan tas fram.*

*Stadsbyggnadskontoret måste i planarbetet visa att dessa bullernivåer följs. Den största bullerkällan för boende vid Budbärrvägen bedöms vara trafiken. Den nya planen bedöms inte innebära ökat buller. Den dominerande bullerkällan kommer även fortsättningsvis vara trafiken på Örbyleden och Magelungsvägen.*

*För alla verksamheter inom planområdet finns miljötillstånd i vilka tillåtna bullernivåer för varje enskild verksamhet regleras. Om alla verksamheter samtidigt skulle alstra den maximalt tillståndsgivna bullernivån skulle det innebära att de bullrar 5 dB(A) över Naturvårdsverkets nya riktvärden (t.ex. 55 dB(A) jmf 50 dB(A) dagtid). Det leder till att den kumulativa, alltså den sammanlagda, ljudnivån från planområdet ligger mellan 5 och 10 dB(A) högre än Naturvårdsverkets nya riktvärden. Mätningarna visar dock att i ljudnivån i normalfallet är betydligt lägre än så.*

### **Dag- och ytvatten**

*En ny dagvattenutredning för planområdet håller på att tas fram. Hittills finns det inget som pekar på att utvecklingen av planområdet kommer att leda till högre flöden av dagvatten på Budbärrvägen.*

### **Lukt**

*Det är brukligt vid framtagandet av en detaljplan att byggaktören som behöver detaljplanen tar fram de underlag och utredningar som behövs för planen. Inom staden finns kompetens att bedöma underlagens kvalitet och korrekthet. Stadsbyggnadskontoret har inte haft anledning att ifrågasätta de underlag som är framtagna angående planförslagets eventuella konsekvenser för spridning av dålig lukt. Bedömningen är att detaljplanen inte kommer att medföra försämringar för människor i närområdet gällande dålig lukt.*

**Trafik**

*Trafiksammanställningen som tagits fram för detaljplanen visar att det idag förekommer ca 3 000 fordonsrörelser per dygn inom området, ca 58 procent utgörs av tung trafik. Begreppet fordonsrörelse betyder att varje fordon räknas två gånger: en gång när det kör in i området och en gång när det kör ut. Prognoser visar att efter planen genomförande kommer den nya sorteringsanläggningen att alstra ca 500 fordonsrörelser per dag och Stockholm exergis anläggning kommer att minska sina transporter med ca 100 fordonsrörelser per dag. Då ÅVC Trädgård flyttar från planområdet innebär det en minskning med ca 400 fordonsrörelser per dag. Övriga anläggningar kommer att ha samma trafikflöden som idag. Sammanräknat innebär det att planens genomförande inte kommer att innebära ökad trafik inom området ( $3\,000 + 500 - 400 - 100 = 3\,000$ ).*

**Luftföroreningar**

*Verksamheterna inom området är tillståndspliktiga och inom ramen för tillståndsgivningen måste verksamheterna visa vilka utsläpp de kan orsaka och hur dessa förhåller sig till gällande riktlinjer och gränsvärden.*

**Skadedjur**

*Stadsbyggnadskontoret bedömer att det inte finns någon anledning att tro att detaljplanen kommer att ge upphov till fler skadedjur inom eller utanför planområdet. Sorteringsanläggningen som ska byggas kommer endast att hantera matavfall inomhus.*

**Natur- och rekreationsvärden**

*Detaljplanen innebär att natur- och parkmark tas i anspråk för industriändamål. Den största utökningen kommer att ske vid Suez verksamhetsområde. Stadsbyggnadskontoret arbetar med att anpassa utökningen till platsen i största möjliga mån och minimera de negativa konsekvenserna.*

*Stadsbyggnadskontoret lägger i arbetet med detaljplanen stor vikt vid att förslaget ska utformas så att Gökdalens naturvärden och habitat för groddjur, eller annan flora och fauna, inte försämras.*

*Stadens grönkompensation har beskrivits.*

**Annan lokalisering**

*Innan en ansökan om planändring inkom till stadsbyggnadskontoret har Stockholm vatten och avfall gjort en lokaliseringsutredning som en del av tillståndsansökan för sorteringsanläggningen.*

*Utredningen visade att ingen alternativ placering är möjlig. Utifrån det resultatet finns heller inget jämförelsealternativ med i miljökonsekvensbeskrivningen. Detta framgår av inledningskapitlet av miljökonsekvensbeskrivningen.*

### **Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande**

De nya anläggningarna för avfallshantering, HSMA, panna 7 och 8 samt ackumulatortanken är avgörande både för att nå Stockholms klimatmål 2040, genom att de ökar tillgången till förnybar energi baserad på biobränslen, och för målet om att staden ska samla in och omhänderta 70 procent av matavfallet. Dessa anläggningar överensstämmer med översiktsplanen och placeras på mark som inte innehåller stora natur- eller rekreationsvärden.

Stadsbyggnadskontoret finner dock en tydlig intressekonflikt mellan översiktsplanen och den föreslagna utökningen av Suez fastighet. Mot bakgrund av att de avfalls- och återvinningsverksamheter som bedrivs är prioriterade och fyller viktiga samhällsfunktioner anser kontoret att en utökning av Suez fastighet är motiverad. Dock bör vidare studier göras för att minimera konsekvenserna. Anpassning av fastigheten och tillkommande slänter och stabiliseringsåtgärder måste i större utsträckning ta hänsyn till spridningssambandet för eklevande arter genom att ekdungarna säkras. I samarbete med berörda stadsdelsförvaltningar bör även en funktionell och attraktiv plats skapas där de rekreativa värdena kan utvecklas. En nedläggning av kraftledningskabeln bör heller inte försvåras.

I det fortsatta planarbetet kommer konsekvenserna för naturvärden, dagvatten- och skyfallshantering samt geotekniska förutsättningar att utredas vidare. Där ingår bland annat åtgärder för att säkra Gökdalens flora och fauna. Bedömningen är att åtgärder kan vidtas för att förhindra, mildra eller kompensera för de eventuellt negativa konsekvenser som planen medför.

En svårighet i sammanhanget är hur åtgärder på stadens mark ska finansieras. Staden och verksamhetsutövarna för i dagsläget diskussioner om hur kostnaderna ska fördelas. Planläggning av marken vid topparna till parkmark skulle säkra natur- och rekreativa värden samt ge ett tydligt ansvar för drift och underhåll till stadsdelsförvaltningarna. De har då möjlighet att söka investeringsmedel.

Stadsbyggnadskontoret vill slutligen framhålla vikten av att se på Högdalstopparna ur ett helhetsperspektiv. Just nu pågår ett flertal

planarbeten i området och ytterligare markanspråk finns. Den sammanlagda effekten av dessa kan medföra en försvagning av de ekologiska spridningssambanden. Enligt en utredning våren 2019, ”Stärkt grön infrastruktur i mellersta söderort” har spridnings-sambandet mellan Rågsveds friområde och Högdalstopparna försvagats och ekologiska förstärkningsåtgärder behövs. Dessutom kan tillgänglighet till området försvåras när flera entréer till området riskerar att försämrats.

Stadsbyggnadskontoret föreslår att Stadsbyggnadsnämnden godkänner redovisningen av plansamrådet och uppdrar åt kontoret att upprätta handlingar och genomföra granskning för detaljplanen i enlighet med detta tjänsteutlåtande.

### **Föreslagna förändringar**

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare:

- skyfall och dagvatten
- geoteknik
- markföroreningar
- naturvärden
- rekreation
- buller
- gestaltning och landskapsgestaltning

Granskningsförslaget är fortfarande under framtagande och därför kan kontoret inte redan nu presentera en uttömmande lista över alla förändringar av förslaget som kommer att göras inför granskningen. Inför granskningen kommer förslaget bland annat att ändrats så att:

- Detaljplanen får inom ett visst område en avgränsning i höjddled så att en separat detaljplan för anslutningstunneln för tunnelbanan till Högdalsdepån kan dras fram.
- ÅVC Trädgård lyfts ut från planen och området kommer att planläggas som park.
- Ett flertal riskreducerande planbestämmelser kommer att införas.
- En naturvärdesinventering utförs vilken kan få konsekvenser för planens utformning och/eller vilka bestämmelser som införs på plankartan.
- Suez fastighet kommer att få en ny utformning, de släntstabiliserande åtgärderna kommer att studeras vidare och konsekvenserna för naturmiljö, rekreation och kulturlandskap redovisas.



- En ny dag- och skyfallsutredning kommer att tas fram vilken kommer att redovisa vilka åtgärder som måste vidtas i planen för att klara miljökvalitetsnormerna i recipienterna utan att skada Gökdalen, dess habitat, flora och fauna.
- En geoteknisk utredning tas fram vilken kan få konsekvenser för planens utformning och/eller vilka bestämmelser som införs på plankartan.
- Utformningen av byggnaderna och markplaneringen är under framtagande och ett gestaltningsprogram kommer att bifogas granskningshandlingarna.

De synpunkter, som framförts under planarbetet, avvägs mot intresset att planlägga området. Stadsbyggnadskontoret bedömer att planförslaget måste bearbetas vidare.

Anna Lina Axelsson  
planchef

Maria Borup  
stadsplanerare